

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Вчена рада економічного факультету,
протокол № 5 від « 12» грудня 2017 р.

Голова Вченої ради,
в.о. декана економічного факультету

_____ проф. А.І. Ігнатюк

**ПРОГРАМА
комплексного підсумкового іспиту
для студентів, які здобувають вищу освіту
за освітнім рівнем «Магістр»
галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
освітня програма «Екологічне підприємництво»**

ПОГОДЖЕНО:

науково-методична комісія економічного факультету
протокол № 5 від «29» листопада 2017 р.

Голова НМК

_____ доц. Т. М. Литвиненко

СХВАЛЕНО:

кафедра екологічного менеджменту та підприємництва
протокол № ___ від «___» листопада 2017 р.

Завідувач кафедри

_____ проф. Г.І. Купалова

Київ - 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ЗМІСТОВНА ПРОГРАМА	5
1.1. Актуальні проблеми економічної теорії та економічної політики	5
1.2. Методологія та організація економічних наукових досліджень з основами інтелектуальної власності	10
1.3. Оцінка і тенденції розвитку торгового підприємства	12
1.4. Стратегічне управління та розвиток торгового бізнесу	14
1.5. Управління та оптимізація логістичної діяльності підприємства	19
1.6. Екологічна економіка	21
2. СТРУКТУРА ІСПИТУ ТА МЕТОДИКА ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ	24
3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ	24
4. ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО ПІДСУМКОВОГО ІСПИТУ	27

ВСТУП

Комплексний підсумковий іспит проводиться з метою перевірки рівня фахової підготовки магістра за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» освітня програма «Екологічне підприємництво», його здатності використовувати набуті знання, уміння та навички під час виконання своїх функціональних обов'язків в процесі здійснення ефективної професійної діяльності з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку держави, особливостей функціонування торговельних підприємств та вимог екологізації виробництва.

Комплексний підсумковий іспит проводиться як комплексна перевірка знань студентів з дисциплін, передбачених навчальним планом, з метою об'єктивного визначення рівня освітньої та професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів та його відповідності освітньо-кваліфікаційній характеристиці. Іспит дає можливість студентам узагальнити знання, здобуті під час навчання, і довести свою готовність самостійно вирішувати актуальні практичні завдання розробки та реалізації стратегії сучасних підприємств, в тому числі торговельних.

Програму комплексного підсумкового іспиту складено відповідно до навчального плану підготовки фахівців освітнього рівня «магістр» за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» освітня програма «Екологічне підприємництво». Програма базується на переліку нормативних і вибіркового дисциплін з урахуванням специфіки підготовки магістрів на економічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка, забезпечення навчальною та методичною літературою.

До складання комплексного підсумкового іспиту, що проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії, допускають студентів, які виконали всі вимоги навчального плану.

Програма комплексного підсумкового іспиту орієнтована на надання методичної допомоги студентам – випускникам у підготовці до підсумкового іспиту.

Зміст програми комплексного підсумкового іспиту. Програма комплексного підсумкового іспиту включає наступні дисципліни:

1. Актуальні проблеми економічної теорії та економічної політики.
2. Методологія та організація економічних наукових досліджень з основами інтелектуальної власності.

3. Оцінка і тенденції розвитку торгового підприємства
4. Стратегія і розвиток торговельного бізнесу.
5. Управління та оптимізація логістичної діяльності підприємства.
6. Екологічна економіка.

При підготовці до комплексного підсумкового іспиту студентам рекомендується користуватися літературою, список якої наведено після кожної дисципліни.

Іспит проводиться у письмовій формі за білетами, складеними у повній відповідності до навчальних програм зазначених вище дисциплін, що вивчались студентами в процесі навчання, а також висвітлені в навчальній та методичній літературі, яка є в бібліотеці і доступна для студентів.

Студентам надається право вибору екзаменаційного білета та 3 астрономічні години на підготовку письмових відповідей.

1. ЗМІСТОВНА ПРОГРАМА

1.1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Предметне поле та методологічні засади сучасної економічної теорії

Предмет економічної теорії та еволюція його визначення. Предметне поле сучасної економічної теорії. Методологічна рефлексія: сутність, специфіка та форми реалізації. Природа та характерні риси методологічної культури мислення. Економічна методологія. Історико-проблемні ряди економічних методологічних концепцій. Зв'язок між економічним та методологічним мейнстрімами. Інваріанти нової методології: пошук альтернатив. Порівняльний та історичний інституційний аналіз А. Грейфа. Методологічні засади сучасного мейнстріму та гетеродоксії. Роль та значення методологічної рефлексії в подоланні кризи сучасної економічної теорії.

Тема 2. Економіко-філософське знання: сутність, специфіка, еволюція

Передумови формування та специфіка «економічної філософії». Економічна філософія в системі теоретичного знання. Економічна філософія та філософія економіки. Генеза економіко-філософської думки. Філософсько-економічне мислення та його особливості. Філософія економіки як наукова дисципліна. Порівняльний аналіз предметно-методологічної специфіки філософії економіки та економічної теорії. Рефлексія сучасного економіко-філософського знання. Основні тенденції розвитку сучасної економічної теорії.

Тема 3. Метафізичне осмислення економічного буття

Метафізичне мислення в трансформаціях науки, культури, економіки. Предмет і метод «метафізики економіки». Метафізична рефлексія економічного буття. Специфіка метафізичної інтерпретації економіки. «Світ економіки» як об'єкт метафізики. Економічна онтологія. Метафізика розвитку економічної реальності. Гносеологія економіки. Суб'єкт та об'єкт у пізнанні економічної реальності. Феноменологія економіки. Життєвий світ людини: економічний вимір. Економічна свідомість: сутність і явище. Метафізика граничних смислів економіки. Проблема трансцендентного. Раціональне та ірраціональне в реалізації мети економічного розвитку. Економіка Постмодерну: цивілізація, культура, людина.

Тема 4. Економічна антропологія та економічна аксіологія

Проблема людини в політичній антропології та економічному лібералізмі. Витоки, предметне поле та методологічні особливості економічної антропології. «Економічна людина» в модифікаціях економічної теорії та філософії економіки. Порівняльний аналіз «людини економічної» та «людини інституційної». Нова модель «економічної людини» в контексті зміни наукової картини світу. Економічна аксіологія. Цінність як категорія метафізики. Багатомірність ціннісного буття.

Економічна теорія цінності та її еволюція. Інтерпретації проблеми цінності в сучасній економічній теорії.

Тема 5. Економіка знань та інформаційна економіка

«Знання» як економічна категорія. Інформація та знання як провідні чинники становлення «економіки знань». Сутність, специфіка та характерні ознаки «економіки знань». «Економіка знань» і «мережева економіка». Ринок знань та його особливості.

Формування і розвиток концепції «інформаційного суспільства». «Мережа» як основа інформаційної економіки. Основні характеристики мережі. Інформаційно-мережеві інструменти і технології розвитку фінансових інститутів. Активи людини в інформаційній економіці. Інформаційна економіка та електронний ринок.

Тема 6. Економічний час та економічний простір в системі сучасного теоретичного знання

Сутність та специфіка історичного часу. Темпоральний вимір систем та комунікацій суспільства. Економічний час та «Економіка часу». Природа та особливості економічного часу. Реальний, перцептуальний і концептуальний вимір економічного часу. Багатоаспектність категорії «простору» та її осмислення в системі наукового знання. Еволюція теорії економічного простору. Економічний простір: сутність і функції. Властивості економічного простору. Сучасні вектори та темпи трансформації економічного простору.

Тема 7. Актуальні проблеми сучасних політико-економічних досліджень

Взаємозв'язок та взаємовплив економічних та політичних процесів. Економічна теорія, економічна політика та господарська практика. Економічні та політичні аспекти лібералізму та дирижизму. Сутність, специфіка та еволюція політико-економічних досліджень. Теорія економічної влади та владних відносин. Теорія суспільного вибору та нова політична економія. Політико-економічні проблеми розвитку національної та глобальної економік.

Тема 8. Нова модель розвитку держави в сучасній ринковій економіці

Єдність та суперечності взаємодії суспільства, держави та економіки. Трансформаційні зміни суспільства та економіки. Переосмислення ролі та функцій держави в сучасній ринковій економіці. Ефекти та суперечності взаємодії держави і економіки. Модернізація ролі та функцій держави в глобальній системі економічних координат. Співпраця та співвідповідальність за соціально-економічний розвиток держави, бізнесу і суспільства. Соціогуманізовані складові сучасного економічного розвитку. Взаємодія довіри і розвитку. Роль держави у формуванні національних стратегій економічного розвитку. Проблеми взаємозв'язку та синхронізації політичних та економічних реформ.

Тема 9. Роль і функції держави в умовах посилення системної нестійкості економіки

Сутність і передумови посилення нестійкості сучасного господарського розвитку. Нестійкість та нерівноважність як характерні ознаки трансформаційних економік. Специфічні ознаки сучасних економічних коливань. Сутність та інструменти стабілізаційної політики держави. Взаємодія системи державного антициклічного регулювання на макрорівні й стратегічного антициклічного планування на мікрорівні. Особливості циклічного розвитку сучасної економіки України. Причини економічної нестабільності економіки України, її макроекономічні наслідки. Напрями антикризової політики для інноваційної модернізації і забезпечення економічної безпеки України.

Тема 10. Актуальні проблеми теорії та практики фінансового регулювання економіки

Переосмислення фінансової політики держави за умов посилення макроекономічної нестабільності та розгортання глобалізаційних процесів. Стратегічні орієнтири фінансової політики в сучасних умовах. Фінансова політика міжнародних економічних організацій. Суперечності сучасної податкової політики. Податкове навантаження та його вплив на економічний розвиток трансформаційних економік. Бюджетна політика як інструмент стабілізації економіки. Теорія та практика сучасного фінансування дефіцитів державного бюджету. Боргова політика держави: тенденції та перспективи. Сучасні способи оптимізації боргової політики для оздоровлення економіки. Управління державним боргом у контексті стабілізації державних фінансів. Сучасний стан та стратегічні пріоритети фінансового регулювання економіки України.

Тема 11. Концептуальні засади сучасної монетарної політики

Монетарний механізм макроекономічної координації економічного зростання. Проблеми реалізації монетарної політики в умовах посилення нестійкості соціально-економічного розвитку. Роль монетарної політики в регулюванні грошового ринку та інфляції. Особливості інфляції та антиінфляційної політики на сучасному етапі глобалізації світового господарства. Світовий досвід антиінфляційної монетарної політики та таргетування інфляції. Сучасний стан та проблеми реалізації монетарної політики в Україні. Шляхи та інструменти забезпечення стабільності гривні у регулюванні інфляції. Вдосконалення координації монетарної та фіскальної політики на сучасному етапі розвитку національної економіки.

Тема 12. Актуальні проблеми трудових відносин та їхнього регулювання

Особливості розвитку трудових відносин на сучасному етапі постіндустріальних перетворень. Актуальні тенденції та виклики розвитку ринку праці. Структурні зміни в економіці та їхній вплив на трансформацію ринку праці. Сучасні механізми регулювання трудових відносин. Державна політика регулювання зайнятості. Роль та значення соціального партнерства в регулюванні соціально-трудова відносин. Вплив демографічних диспропорцій на розвиток

ринку праці на сучасному етапі глобалізації світового господарства. Розвиток ринку праці та проблеми зовнішньої та внутрішньої міграції робочої сили. Особливості міграційних процесів та трудової мобільності в умовах глобалізації економіки. Соціально-економічні наслідки та інструменти регулювання трудової міграції. Сучасний стан, проблеми і стратегічні пріоритети розвитку ринку праці та трудових відносин в Україні.

Тема 13. Глобальні проблеми економічного розвитку та реалізації соціальної політики

Вплив глобалізації на економічний розвиток. Гуманізація та соціалізація сучасних економічних процесів. Глобальна концепція людського розвитку (розвитку людського потенціалу) та її еволюція. Соціально-економічна природа нерівності. Бідність як головна перешкода людському розвитку. Глобалізація проблем бідності та шляхи їхнього вирішення. Соціальна політика в системі державного регулювання економіки. Роль держави в подоланні соціальних дисбалансів. Сучасні моделі соціальної політики: соціал-демократична, ліберальна, корпоративістська. Нові підходи до формування та реалізації соціальної політики в умовах старіння населення та реформування пенсійної системи. Сучасні проблеми соціальної політики в Україні та механізми їх урегулювання. Адаптація економіки України до глобальних соціальних стандартів.

Тема 14. Концептуалізація мегатрендів економічного розвитку в контексті глобальних викликів сучасності

Особливості та суперечності розвитку світової економіки на початку XXI ст. Мегатренди економічного розвитку в контексті глобальних викликів сучасності. Глобалізація як адаптація провідних економік світу до кардинальних природно-ресурсних, демографічних і технологічних зрушень в історії людства. Становлення нового гео економічного простору та часу. Фінансіалізація як відображення кардинальних зрушень в структурі сучасної світової економіки. Глобальна фінансово-економічна криза початку XXI століття та механізми її подолання. Віртуалізація інформаційного суспільства. Формування і розвиток мережевої економіки. Інтелектуалізація як чинник зростання ролі та значення людини в сучасному інноваційному розвитку економіки. Актуальні проблеми стимулювання та захисту інтелектуальної власності. Соціалізація та підпорядкуванням економічних процесів інтересам розвитку людини і суспільства в цілому.

Перелік рекомендованої літератури

1. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Ринкова економіка: основні поняття і категорії. - К.: Знання, 2008. -263 с.
2. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, доп. - К.: Атіка, 2009. – 368 с.
3. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі/ М. Блауг. - К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2001. - 670 с.

4. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. – 4-те вид. К.: Т-во «Знання», КОО, 2008. – 302 с.
5. Варналій З.С. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: національна доповідь // К., Логос, 2009. Ващенко К., Варналій З.С., Геєць В.М та ін. – 180 с.
6. Вернадський. Витоки. Творча Спадщина у контексті історії економічної думки в Україні / За ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2009. – 862 с.
7. Гайдай Т.В. Парадигма інституціоналізму: методологічний контекст. Монографія – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. – 295 с.
8. Гражевська Н.І. Економічні системи епохи глобальних змін: Монографія – К.: Знання, 2008. - 431 с.
9. Грішнова О.А. Людський розвиток: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2006. – 308 с.
10. Інституційно-інформаційна економіка. Підручник. Автори А.А.Чухно, П.І.Юхименко, П.М.Леоненко. За ред. А.А.Чухна. - К. Знання. 2008. – 700 с.
11. Історія економічних учень: Підручник: У 2 ч. / За ред. В.Д. Базилевича. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2006.
12. Кириленко В.І. Становлення та розвиток методології економічної теорії // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – Спец. вип. Методологічні проблеми економічної науки. – К.: КНЕУ, 2009. – С.56-65.
13. Красота О.В. Державне регулювання соціальної сфери в процесі здійснення пенсійної реформи // Розвиток інформаційного суспільства. Ефективність управління в процесі реформування: макро- та мікроекономічний аспекти : Колективна монографія / За наук. ред. проф. Радіонової І.Ф. – К.: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2012. – 364 с. / С. 113-136.
14. Красота О.В. Розгортання світової економічної кризи в Україні та можливості обмеження рецесії // Вчені записки Університету “КРОК”. Серія “Економіка“. Випуск 19. – К., 2009. – С. 27-37.
15. Красота О.В. Соціальна політика в Україні: курс на утриманство чи розвиток? // Научный информационный журнал ”Бизнес Информ”. - №10(1). - 2007. – С. 22-24.
16. Макроекономіка: Підручник / За ред В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 743 с.
17. Осецький В.Л., Сльозко О.О. Теорії економічних циклів у перехідних економіках // Економіка та держава. Міжнародний науково-практичний журнал. – 2009. – №4 (76). – С.4-7.
18. Податкова політика України: стан, проблеми, перспективи: Монографія. – За ред. З.С.Варналія. - К.: Зання України, 2008. – 675 с.
19. Радіонова І.Ф., Алімпієв Є.В. «Не-кейнсіанський» підхід до економічної стабілізації з використанням фінансових інструментів – Фінанси України, 2009, №4.
20. Самуэльсон, Пол Э. Экономика: Учебник/ Пол Э. Самуэльсон, Вильям Д. Нордхаус. - 18-е изд.. - М.: Вильямс, 2007. - 1360 с.
21. Сизоненко В.О. Сучасне підприємництво: Довідник. – К.: Знання – Прес, 2007. – 440 с.
22. Сизоненко В.О. Циклічні характеристики основних макроекономічних показників// Економіка і управління. – 2009. - № 1. – С. 92-98.

1.2. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ОСНОВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність, предмет і завдання курсу

Сутність і складові частини наукового дослідження. Загальна характеристика методів наукового дослідження. Предмет і основні завдання курсу «Методологія та організація економічних наукових досліджень з основами інтелектуальної власності». Місце та роль економічних досліджень у сфері наукових досліджень. Предмет та об'єкт економічних досліджень. Основні поняття про методи економічних досліджень.

Тема 2. Наука як сфера людської діяльності.

Етапи їх розвитку і роль у суспільстві

Визначення та характеристика понятійного апарату щодо науки та наукової діяльності. Основні етапи їх становлення. Класифікація наукових досліджень. Етапи проведення наукових досліджень.

Тема 3. Психологія і технологія наукової творчості

Організація творчої діяльності. Психологія наукової діяльності. Робочий день науковця. Організація робочого місця науковця. Оргтехніка, технічні засоби наукової діяльності.

Тема 4. Системний підхід при вивченні економічних явищ

Загальне поняття системи. Економічна система. Системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Економічний факторний аналіз.

Тема 5. Методологічні та методичні основи наукового дослідження

Висвітлення та обговорення питань: що таке методологія і методика наукового дослідження; планування наукових та економічних досліджень; визначення теми дослідження, її формулювання та обґрунтування; визначення об'єкту дослідження та одиниць спостереження.

Тема 6. Методи і техніка дослідження

Використання методів наукового пізнання в процесі наукових досліджень. Історичний метод дослідження - особливості застосування та сукупність основних прийомів. Статистико-економічний метод дослідження. Детерміноване моделювання. Вивчення стохастичних (кореляційних) взаємозв'язків в науковому аналізі суспільних явищ. Розрахунково-конструктивний метод дослідження. Сукупність наукових прийомів. Метод виділення проведених ланок і вузьких місць при проектних рішеннях. Використання евристичних прийомів. Спосіб порівняння як один із основних наукових способів для дослідження економічних явищ. Прийоми приведення показників у порівняльний вигляд. Метод деталізації. Комплексно-функціональний аналіз. Вивчення взаємозв'язків за допомогою

аналітичних показників. Прийоми нейтралізації впливу вартісних, об'ємних, якісних і структурних факторів (абсолютних і відносних різниць, ланцюгових підстановок). Прийоми виявлення резервів виробництва, матричні моделі. Застосування прийомів монографічного методу при прогнозуванні розвитку суспільних явищ.

Тема 7. Організація та проведення соціологічних досліджень

Етапи соціологічного дослідження. Розробка програми дослідження. Характеристика окремих видів досліджень: спостереження, опитування, експеримент. Формування вибіркової сукупності.

Тема 8. Пошук, накопичення та обробка наукової інформації

Підсистема інформації про об'єкт дослідження. Пошук вторинної монументної інформації з теми дослідження. Аналіз наукової літератури з теми. Отримання та аналіз первинної інформації.

Тема 9. Впровадження результатів та ефективність наукових досліджень

Організація впровадження результатів та ефективність наукових досліджень. Підбір об'єктів. Показники ефективності досліджень. Апробація результатів досліджень та їх юридичне оформлення.

Тема 10. Написання, оформлення, захист курсової, дипломної, магістерської, дисертаційної роботи

Курсова (дипломна) робота. Магістерська дисертація як кваліфікаційне дослідження. Кандидатська, докторська дисертації: підготовка до написання дисертації. Оформлення дисертаційної роботи. Порядок захисту дисертації.

Тема 11. Підготовка наукових публікацій, рефератів, доповідей

Наукова публікація: поняття, функції, основні види. Мінімальна кількість та обсяг публікацій здобувача. Наукова монографія. Стаття, тези наукової доповіді (повідомлення). Методика підготовки та оформлення публікації. Техніка написання тексту. Реферат. Доповідь (повідомлення).

Перелік рекомендованої літератури

1. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: Підручник. – К.: Знання, 2006. – 431 с.
2. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: Підручник. - К.: Вища шк., 2007. – 271 с.
3. Історія економічних учень: Підручник у 2-х частинах (Класичний університетський підручник) - 3-тє вид. / За ред. В.Д.Базилевича. – К.: Знання, 2006.
4. Гринько Р.І. Методика економічних досліджень. – Львів: Львівські технології, 2007. – 356 с.
5. Економічна теорія: Політекономія. Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – 7-ме вид., – К.: Знання-Прес, 2008;
6. Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" №1977-ХІІ, із змінами від 19 грудня 2006 р.

7. Закон України "Про вищу освіту" №2984-III, із змінами від 19 січня 2010 р.
8. Закон України "Про освіту" №1060-XII, із змінами від 11 червня 2008.
9. Закон України « Про наукову і науково-технічну експертизу» N 1069-XIV із змінами від 21.09.99, N 3421-IV та від 09.02.2006.
10. Исследование операций в экономике: Учеб. пособие для вузов / Н.Ш. Кремер, В.А. Путко, И.М. Тришин и др. — М.: ЮНИТИ, 2006. — 407 с.
11. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 639 с.
12. Макроекономіка: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. (Класичний університетський підручник) – 4-те вид., – К.: Знання, 2008;
13. Мочерний С.В. Методологія економічного дослідження.- Львів: Світ, 2007. - 416 с.
14. Пономаренко Л.А. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради. – К.: Ред. „Бюл. ВАК України”, видавництво „Толока”, 2010. – 80 с.
15. Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника //Постанова КМУ від 7 березня 2007 р. N423 (зі змінами та доповненнями) //Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
16. Савицька Г.В. Аналіз господарської діяльності підприємства: 4-е издание. - Минск: ООО "Новое знание", 2009. - 688 с.
17. Статистичні щорічники України. – К.: Державний комітет статистики України.
18. Трифонова М.Ф., Заика П.М., Устюжанин А.П. Основы научных исследований. – М.: Колос, 2003. – 239 с.
19. Шейко В.М., Кушнарченко Н.М. Організація та методика науково-дослідної діяльності: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2009. – 295 с.

1.3. ОЦІНКА І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Управління товарооборотом торгового підприємства

Сутність товарообороту підприємства як економічної категорії та показника діяльності. Класифікація товарообороту підприємства та характеристика його окремих видів. Основні фактори, що визначають обсяг, структуру та перспективи розвитку товарообороту підприємства. Вихідні передумови та порядок розробки стратегії управління товарооборотом підприємства. Економічні межі діяльності торгового підприємства в умовах ринку. Аналіз обсягу та структури товарообороту підприємства. Обґрунтування обсягу товарообороту підприємства на плановий період. Асортиментна політика торгового підприємства та методичні основи її розробки.

Тема 2. Управління товарними запасами торгового підприємства

Суть та склад товарних запасів торгового підприємства. Показники, що характеризують стан товарних запасів торгового підприємства. Фактори, що визначають розмір та швидкість обороту товарних запасів. Стратегія управління товарними запасами підприємства: цілі, вихідні передумови та порядок розробки. Методика аналізу товарних запасів. Нормування та планування товарних запасів. Оперативне регулювання та контроль за утворенням товарних запасів.

Тема 3. Управління товарним забезпеченням обороту торгового підприємства

Товарне забезпечення товарообороту в системі управління діяльністю торгового підприємства. Форми та механізм формування товарного забезпечення обороту. Вихідні передумови та зміст стратегії формування товарного забезпечення обороту торгового підприємства. Аналіз формування товарного забезпечення обороту торгового підприємства. Оцінка ефективності комерційних угод із закупівлі товарів.

Тема 4. Аналіз формування та розвитку матеріально-технічних ресурсів торгового підприємства

Аналіз показників стану, руху та ефективності використання основних засобів торгового підприємства. Оцінка впливу факторів на фондівдачу. Обґрунтування планової потреби торгового підприємства у прирості основних засобів на основі факторно-аналітичного методу. Обґрунтування потреби торгового підприємства у додатковій торговельній площі у плановому періоді. Вибір постачальника торговельного обладнання. Вибір варіанта придбання необхідного торговельного обладнання.

Тема 5. Оцінка поточних витрат торгового підприємства

Оцінка впливу зміни складу та структури товарообороту торгового підприємства на витрати та збут. Аналіз впливу зміни швидкості обороту товарних запасів на обсяг фінансових витрат торгового підприємства. Аналіз динаміки та структури операційних витрат торгового підприємства. Розрахунок планового обсягу витрат обігу торгового підприємства на основі факторно-аналітичного методу. Розрахунок планового обсягу поточних витрат торгового підприємства на основі факторно-аналітичного методу. Розрахунок планового обсягу витрат обігу торгового підприємства на основі економіко-статистичного методу. Розрахунок планового обсягу поточних витрат торгового підприємства на основі економіко-статистичного методу. Розрахунок необхідного обсягу витрат обігу торгового підприємства у плановому періоді. Розрахунок необхідного та максимально можливого обсягу витрат обігу торгового підприємства у плановому періоді.

Тема 6. Управління доходами торгового підприємства

Аналіз доходів торгового підприємства. Аналіз комерційного доходу торгового підприємства. Оцінка впливу зміни структури товарообороту торгового підприємства на комерційний дохід. Оцінка впливу факторів на обсяг комерційного доходу. Розрахунок комерційного доходу без та з ПДВ. Аналіз динаміки та

структури доходів від звичайної діяльності торгового підприємства. Розрахунок можливого обсягу комерційного доходу в плановому періоді на основі факторно-аналітичного методу. Розрахунок можливого обсягу комерційного доходу в плановому періоді на основі методу техніко-економічних розрахунків. Вивчення планового обсягу доходів торгового підприємства. Розрахунок можливого та необхідного обсягу доходів торгового підприємства.

Тема 7. Управління обіговими активами торгового підприємства

Обігові активи торгового підприємства, характеристика їх складу та особливостей кругообороту. Стратегія управління обіговими активами: вихідні умови та порядок її розробки. Аналіз обігових активів торгового підприємства. Планування потреби підприємства в формуванні обігових активів. Управління дебіторською заборгованістю торгового підприємства. Управління грошовими коштами торгового підприємства.

Перелік рекомендованої літератури

1. Бутко А.Д. Прийняття рішень в аналізі та контролі капіталу торговельних підприємств: монографія / [А. Д. Бутко та ін.] ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т , 2012. - 275 с.

2. Головінов М.І. Економіка торговельного підприємства [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. III-IV рівнів акредитації / [Головінов М. І. та ін.] ; за ред. М. І. Головінова ; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського, Каф. економіки п-ва. - Донецьк : ДонНУЕТ, 2012. - 333 с.

3. Лігоненко Л.О. Економіка торговельного підприємства: методика розв'язання практичних завдань: навч. посіб. / Л. О. Лігоненко, І. В. Височин ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К. : КНТЕУ, 2010. - 455 с.

4. Торговельне підприємство: стратегія, політика, конкурентоспроможність : монографія / А. А. Мазаракі, Д. М. Пшеслінський, І. В. Смолін ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К. : [Київ. нац. торг.-екон. ун-т], 2010. - 384 с.

1.4. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА РОЗВИТОК ТОРГОВОГО БІЗНЕСУ

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Стратегічне управління підприємством: поняття, еволюція концепції

Потреба в стратегії для раціонального господарювання на підприємстві. Проблеми з розробкою стратегій на торговельних підприємствах. Походження і зміст категорії “стратегія”. Стратегія в економічній науці, широке та вузьке трактування стратегії. Передумови виникнення та еволюція концепції стратегічного управління. Методологічна база стратегічного управління. Основні школи стратегічного управління. Модель стратегічного управління. Організаційний розвиток з точки зору стратегічного управління. Цілі та характеристики процесу організаційного розвитку.

Тема 2. Сутність та функції стратегічного управління торговельним підприємством

Торговельні підприємства і торговельний бізнес як об'єкти управління. Визначення, сутність, особливості та класифікація торговельних підприємств. Господарсько-торговельна діяльність в чинному законодавстві України. Торговельна діяльність і торговельний бізнес. Специфіка торговельного бізнесу. Управління торговельним бізнесом. Сучасна концепція торгового менеджменту. Стратегічне управління в торговому менеджменті. Стратегічні цілі, завдання та функції торгового менеджменту. Стратегічні рішення в торгівлі. Особливості стратегії гуртових та роздрібних торговельних підприємств.

Тема 3. Стратегічне управління гуртовими торговельними підприємствами

Гуртова торгівля в Україні: сутність, функції та сучасний стан. Особливості гуртової торгівлі. Критерії віднесення підприємств до гуртових згідно чинного законодавства. Гуртовий товарообіг. Стан та структура гуртової торговельної діяльності в Україні. Форми гуртової торгівлі. Ланковість продажу. Типи гуртових торговельних підприємств. Окремі та інтегровані гуртові організації. Особливості стратегічного управління в гуртових торговельних організаціях. Визначення стратегічної позиції та розробка системи стратегій (корпоративна, маркетингова, функціональні, оперативні стратегії) гуртового торговельного підприємства.

Тема 4. Стратегічне управління в роздрібній торгівлі

Сутність і функції роздрібною торгівлі і роздрібного товарообігу. Особливості та функції роздрібною торгівлі. Роль роздрібною торгівлі у формуванні ланцюгів поставок. Роздрібний товарообіг. Обсяг та структура роздрібного товарообігу. Законодавче забезпечення роздрібною торгівлі та роздрібного товарообігу. Роздрібне торговельне підприємство. Класифікація роздрібних підприємств за особливостями побудови; за видами і типами підприємств; за формами торговельного обслуговування; за типом будівлі і особливостей його об'ємно-планувального рішення. Формати магазинів роздрібною торгівлі. Структура і ключові гравці окремих секторів роздрібною торгівлі. Особливості стратегічного управління в роздрібних торговельних організаціях. Структура та етапи розробки стратегічних планів.

Тема 5. Цільовий підхід як основа стратегічного управління в роздрібній торгівлі

Стратегічне бачення та місія торговельного підприємства. Основні елементи місії підприємства. Фактори розробки місії. Принципи формулювання місії підприємства. Цілі функціонування підприємства. Аспекти мети. Встановлення загальної (головної) мети організації. Деталізація мети. Склад мети. Система цілей підприємства. Цілі в стратегічному управлінні торгівлею. Класифікація цілей підприємства. Стратегічні цілі підприємства. Правила (принципи) визначення стратегічних цілей підприємства. Глобальні і локальні цілі. Основні етапи процесу визначення цілей. Вимоги, яким повинні відповідати правильно сформульовані цілі. Декомпозиція головної мети торговельного підприємства. Побудова ієрархії цілей ("дерева цілей"). Встановлення індивідуальних цілей та завдань.

Тема 6. Оцінювання зовнішнього середовища торговельного підприємства

Необхідність аналізу та оцінки середовища в торговельному бізнесі. Оточення функціонування підприємства. Види оточення. Макросередовище, безпосереднє оточення і внутрішнє середовище. Конкретні фактори середовища. Методологія аналізу зовнішнього оточення підприємства. Мета зовнішнього аналізу підприємства. Проблематика, етапи і процедури зовнішнього аналізу. Позиції зовнішнього аналізу. Стратегічне позиціонування фірми в зовнішньому середовищі. Поняття стратегічної зони господарювання (СЗГ) підприємства. Проблема виділення сегменту оточення (вибору СЗГ) підприємства. Сегментація зовнішнього оточення. Параметри виділення СЗГ підприємства. Алгоритм виділення СЗГ. Аналіз привабливості СЗГ для підприємства. Стратегічні зони ресурсів (СЗР) підприємства. Алгоритм виділення СЗР. Методика оцінки зовнішнього середовища підприємства. Фактори зовнішнього середовища як можливості та загрози зовнішнього оточення для підприємства. Оцінювання важливості (і відбір факторів можливостей та загроз) в рамках методу SWOT. Типові позиції (характеристики) історії, стану, оточення і перспектив бізнесу фірми в майбутньому. Матриця можливостей. Матриця загроз. Типові можливості та загрози зовнішнього оточення для підприємства. Визначення (оцінювання) важливості факторів зовнішнього середовища за методом складання профілю середовища.

Тема 7. Аналіз стратегічного потенціалу торговельного підприємства

Внутрішнє середовище торговельного підприємства в стратегічному контексті. Структуризація внутрішнього середовища підприємства. Стратегічний потенціал підприємства. Склад потенціалу підприємства. Підходи до аналізу потенціалу підприємства. Призначення зміст і аспекти аналізу потенціалу підприємства. Об'єкти і предмет внутрішнього аналізу. Позиції аналізу. Використання даних внутрішнього аналізу. Визначення сильних і слабких сторін підприємства. Оцінка стратегічного потенціалу підприємства. Методика та рівні оцінки стратегічного потенціалу торговельного підприємства. Конкурентний статус торговельного підприємства. Підходи до визначення (оцінки) конкурентного статусу підприємства роздрібною торгівлі. Методика оцінки конкурентного статусу торговельного підприємства за спрощеною (загальною) схемою. Методика оцінки конкурентного статусу роздрібного магазину за диференційованою системою факторів. Комплексний показник конкурентного статусу торговельного підприємства.

Тема 8. Стратегії розвитку торговельного підприємства

Типи розвитку підприємств торгівлі. Зовнішній розвиток торговельного підприємства. Цілі зовнішнього розвитку. Інтеграція підприємства. Сценарії зовнішнього розвитку торговельного підприємства. Зворотна і пряма вертикальна інтеграція. Горизонтальна інтеграція. Діагональна інтеграція. Стратегія горизонтальної інтеграції. Стратегії вертикальної інтеграції. Стратегія діагональної інтеграції. Порядок (алгоритм) формування стратегії зовнішнього розвитку підприємства. Типові стратегії зовнішнього розвитку підприємства, їх цільове призначення і типові ситуації застосування. Методи формування стратегії розвитку

торговельного підприємства. Алгоритм методики розробки стратегії підприємства. Модель накопиченого досвіду. Модель життєвого циклу продукту. Модель життєвого циклу технологій. Модель (матриця) продукт-ринок. Модель М.Портера (“матриця конкурентної переваги”). Діагностика і стратегічний аналіз агрегованих і диверсифікованих торговельних фірм. Матричні (“портфельні”) методи побудови стратегії. Загальний алгоритм “портфельної” діагностики. Методи перспективного фінансового аналізу. Побудова і використання матриці BCG. Побудова і використання матриці МакКінсі. Побудова і використання матриці Шелл. Побудова і використання матриці ADL. Метод SWOT-аналізу. Метод SPACE.

Тема 9. Маркетингова стратегія торговельного підприємства

Функціональні стратегії на торговельному підприємстві. Сутність, структура та значення маркетингової стратегії для забезпечення розвитку торговельного підприємства. Стратегічний маркетинг-мікс в роздрібній торгівлі. Стратегічний підхід до вибору місця розташування магазину. Зарубіжний та вітчизняний підхід до розміщення підприємств роздрібною торгівлі. Чинники, що визначають вибір місця розташування роздрібного торговельного підприємства. Стратегія формування асортиментної політики в роздрібній торгівлі. Категорійний менеджмент. «Товарне дерево» організації. Основні показники асортименту. Асортиментна матриця. Цінові стратегії роздрібного магазину. Дисконтна орієнтація, орієнтація на середні чи високі ціни. Основні цінові стратегії роздрібних магазинів - EDLP та HLP. Система маркетингових комунікацій в торгівлі. Планування формату магазину, викладки товарів та системи обслуговування клієнтів

Тема 10. Формування стратегії управління персоналом торговельного підприємства

Характеристика системи соціально-психологічного забезпечення стратегічного управління. Стратегія як фактор стабілізації відносин і змін в організаційній культурі та стилі керівництва. Управління змінами в організації. Концептуальні підходи в управлінні змінами в організації. Критичний аналіз методів управління змінами. Розподіл ресурсів і фокусування на стратегічних задачах. Менеджмент персоналу в контексті стратегічного управління торговельним підприємством, його основні складові. Загальне поняття та характеристики персоналу торговельного підприємства. Класифікація торгового персоналу. Принципи та завдання стратегічного управління персоналом торговельного підприємства. Сутність стратегічної поведінки як типу організаційної поведінки. Роль мотивації у формуванні “стратегічної поведінки”. Головні мотиватори і регулятори мотивації (робоче середовище, винагорода та безпека, досягнення цілей, самореалізація).

Перелік рекомендованої літератури

1. Ансофф Игорь. Новая корпоративная стратегия / Эдвард Дж. Макдоннелл (при содействии) С. Жильцов (пер.с англ.). – С.Пб. : Питер, 1999. – 416с.
2. Герасимчук З. В. Організація та технологія торгівлі: навч. посіб. / З. В.Герасимчук, Л. Л. Ковальська, І. М. Вахович. – Луцьк: «Надстир'я», 2015. – 324 с.

3. Криковцева Н. О., Козакова О. Б., Саркісян Л. Г. та ін. Комерційна діяльність: навч. посіб. / Н. О. Криковцева, О. Б. Козакова, Л. Г. Саркісян та ін. – К.: ЦУЛ, 2014. – 296 с.
4. Леви М., Вейтц Б.А. Основы розничной торговли /Пер.с англ. Под ред.Ю.Н. Каптуревского. —СПб: Издательство «Питер», 2009.—448с.
5. Мерчандайзинг: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А.А. Мазаракі, Н.Б. Льченко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 292 с.
6. Організація торгівлі: зб. ситуаційних задач, тестів та кросвордів / Н.О. Голошубова. – 2-ге вид., переробл. та допов. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016.– 280 с.
7. Семикіна М.В., Збаржевецька Л.Д., Матієнко С.С. Економіка та організація торговельних підприємств: практикум: Навчальний посібник.- Кіровоград: КНТУ, 2013.– 219 с.
8. Стратегія підприємства: Навч. посібник до самост. вивчення курсу / Укоопспілка; Львівська комерційна академія / О.І. Ковтун (уклад.) – Л. : Видавництво Львівської комерційної академії, 2004. – 336с.
9. Zentes J., Morschett D., Schramm-Klein H. Strategic Retail Management: Text and International Cases 3th edition// Betriebswirtschaftlicher Verlag Dr. Th. Gabler | GWV Fachverlage GmbH, Wiesbaden 2017.- p.366
10. Sachs, A-L. Retail Analytics. Integrated Forecasting and Inventory Management for Perishable Products in Retailing// Springer International Publishing 2015/- p.111.
11. Аакер Д. Стратегическое рыночное управление / Д. Аакер [пер. с англ.] – СПб.: «Питер», 2012. – 367 с.
12. Дубовик Т. В. Маркетингова комунікаційна діяльність торговельного підприємства в соціальних мережах / Т. В. Дубовик // Актуальні проблеми економіки. – 2012. - № 5. - С. 161-168.
13. Мазаракі А. Ринок споживчих товарів в Україні: посткризові тенденції / А. Мазаракі, В. Лагутін // Економіка України. - 2011. - № 9. - С. 17-26.
14. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.93 №3660-ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). –1993. – № 50 – Ст. 472. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>.
15. Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 червня 2006 р. № 833 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-%D0%BF>.
16. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 26.11.1993 № 50/96-ВР [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. - № 36 – Ст. 165. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>.
17. Про захист прав споживачів: Закон України // ВВР України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
18. Про Порядок заняття торговельною діяльністю і правила торговельного обслуговування населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 108 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108-95-%D0%BF>.

19. Управління економічним потенціалом торговельних підприємств [монографія] / Л. В. Фролова, О. В. Григораш. – Донецьк: вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2013. – 201 с.

1.5. УПРАВЛІННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність, завдання та принципи діяльності торговельного підприємства

Підприємства торгівлі в системі ринкових відносин. Завдання, функції та особливості ведення торгового бізнесу. Особливості стратегії діяльності торговельного підприємства. Фактори, що обумовлюють систему стратегічних цілей торговельного підприємства. Порядок розробки стратегії діяльності торгового підприємства. Конкурентоспроможність торговельного підприємства та методи її оцінки.

Тема 2. Сутність та еволюція логістики.

Різноманітність форм логістичних інтеграцій

Поняття і сутність логістики. Етапи розвитку логістики. Рівні розвитку логістики. Види логістики. Економічна сутність та види логістичних потоків. Сутність, елементи та основні форми товароруху. Сучасна концепція логістики. Теоретичні основи логістичної діяльності підприємства. Особливості логістичної діяльності торговельного підприємства. Форми логістичних інтеграцій.

Тема 3. Логістичні системи та ланцюги в торговому бізнесі

Поняття логістичної системи, її завдання та сутність. Види логістичних систем та тенденції їх розвитку. Логістичні ланцюги. Логістичне планування. Канали товароруху: сутність та класифікація. Форми взаємовідносин у каналах товароруху.

Тема 4. Розробка логістичних стратегій торгового підприємства

Логістична стратегія підприємства. Підходи до оцінки ефективності логістичної стратегії підприємства. Місце логістичної стратегії в корпоративній стратегії підприємства. Показники оцінки ефективності логістичної стратегії підприємства.

Тема 5. Інформаційна логістика торговельного підприємства

Сутність та види інформації. Інформаційні потоки в логістиці. Принципи організації логістичної інформації. Логістичні інформаційні системи. Види інформаційних потоків в логістичній діяльності торговельного підприємства. Управління інформаційними потоками в логістиці торговельної діяльності. Принципи організації торговельної логістичної інформації. Інформаційна піраміда торгової організації.

Тема 6. Логістика запасів торговельного підприємства

Матеріальний потік та його характеристика. Види матеріальних потоків. Матеріальні запаси, необхідність та причини їх створення. Види матеріальних запасів. Системи управління матеріальними запасами. Аналіз ABC-XYZ в управління матеріальними запасами. «Запаси, що управляються продавцем». Оптимізація та нормування запасів.

Тема 7. Логістична організація складських процесів

Склади та їх функції. Логістичний процес на складі. Основні проблеми забезпечення ефективності складування. Логістичний процес на складі. Упакування як засіб підвищення ефективності логістичних складських процесів. Оцінка роботи складів.

Тема 8. Логістичний сервіс

Економічна сутність та види логістичних послуг. Організація логістичного сервісу. Показники стану обслуговування. Формування підсистеми логістичного сервісу. Алгоритм логістичного сервісу підприємства. Параметри і характеристика логістичного обслуговування.

Тема 9. Оцінка ефективності логістичної системи підприємства

Економічна ефективність логістичної діяльності підприємства та основні підходи до її оцінки. Управління логістичними витратами. Оцінка результатів логістичної діяльності підприємства. Перспективи використання логістики в Україні.

Перелік рекомендованої літератури

1. Бауэрсокс Доналд Дж. Логистика: интегрированная цепь поставок / Бауэрсокс Доналд Дж., Клосс Дейвид Дж.; пер. с англ. - 2-е изд. – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2005. – 640 с.
2. Біловодська О. А. Маркетингова політика розподілу : навч. посібник/ О. А. Біловодська. – К. : Знання, 2010. – 376 с.
3. Біловодська О.А. Логістика / Біловодська О.А., Олефіренко О.М., Суярова О.О., Безноєва А.В. // Маркетинг: бакалаврський курс: підручник / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: Університетська книга, 2009. – 1134 с. – С. 759 – 882.
4. Голошубова Н. О. Організація торгівлі : підручн. для студ. вищ. навч. закл. / Н. О. Голошубова. – К. : Книга, 2006. – 560 с.
5. Інфраструктура товарного ринку / за ред. І. В. Сороки. – К. : НВФ «Студцентр», 2002. – 607 с.
6. Кальченко А. Г. Логістика : підручник / А. Г. Кальченко. – К. : КНЕУ, 2004. – 284с.
7. Кальченко А. Г. Логістика: навч. посібник / А. Г. Кальченко, В. Кривещенко. – 2-ге вид. – К. : КНЕУ, 2008. – 472 с.
8. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1990.
9. Крикавський Є. Логістика. Для економістів : підручник / Є. Крикавський. –

Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2014. – 448с.

10. Маркетинг: бакалаврський курс : навчальний посібник / за заг. ред. С. М. Ілляшенка. – Суми : ВТД „Університетська книга”, 2004. – 976 с.

11. Маркетинговий менеджмент: навч. посіб. / за ред. Л. В. Балабанової. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2004. – 354 с.

12. Організація торгівлі : підручник / В. В. Апопій, І. П. Міщук, В. М. Ребицький та ін.; за ред. В. В. Апопія. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 616 с.

13. Сербин В. Д. Основы логистики [Электронный ресурс] : учебное пособие. – Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2004. – Режим доступа: <http://www.aup.ru/books/m97>

14. Тридід О. М. Логістичний менеджмент : навчальний посібник / О. М. Тридід, К. М. Таньков. – Х. : ВД „Инжек”, 2014. – 424 с.

1.6. ЕКОЛОГІЧНА ЕКОНОМІКА

Програма навчальної дисципліни

Тема 1 . Поняття і значення екологічної економіки

Екологічна економіка як міждисциплінарна галузь знань. Мета, об'єкт і предмет екологічної економіки. Аксиоми екологічної економіки. Функції екологічної економіки. Завдання екологічної економіки. Довкілля та суспільство: еволюція взаємовідносин. Стадії та еволюційні етапи взаємодії суспільства і природи. Незамкнена соціосистема. Частково замкнена соціосистема. Замкнена соціосистема. Агресивне природокористування та екологічна криза. Екологічна економіка та економіка природного довкілля. Зв'язок екологічної економіки з іншими науками.

Тема 2. Потреби та ресурси довкілля

Економічні функції довкілля. Обмеженість і використання ресурсів довкілля. Експлуатація невідновлюваних ресурсів природного капіталу. Звіт Всесвітнього фонду природи про стан Живої планети. Індекс живої планети. Крива продуктивних можливостей просторових природогосподарських систем. Міграція хімічних елементів. Причини виникнення біофізичних меж економічного зростання за Г. Дейлом. Експлуатація невідновлюваних ресурсів природного капіталу. Етичний вимір екологічних аспектів господарювання.

Тема 3. Розвиток еколого-економічних вчень: етапи, напрями, школи

Класичні та неокласичні економічні школи. Економіка як відкрита підсистема екосистеми: пустий та наповнений світ. Діаграма Мальтуса. Основні положення неокласичної школи. Неокейнсіанство та державне регулювання еколого-економічних проблем: механізми та інструменти. Забезпечення ефективного сукупного попиту. Взаємовідносини «економіка-природа» згідно учення К Маркса. Теорія ренти для оцінки еколого-економічних потреб. Фізіократична економічна школа. Вчення про «природний порядок». Закон збереження та перетворення

енергії. Економічна таблиця – перший досвід макроекономічного аналізу. Неоавстрійська економічна теорія. Еволюційний підхід до вивчення проблем екологічно доцільного масштабу економіки. Мальтузіанство та неомальтузіанська школа. Школа фізичної економії. Інституційне розв’язання еколого-економічних проблем. Сучасна постнеокласична економічна теорія: основи виникнення та перспективи для розвитку екологічної економіки. Концепція “європейського ресурсопотоку”. Концепція “масштабу” та екоресурсної місткості (“екологічної ватерлінії”). Концепція “природного капіталу”. Концепція “коеволюції”.

Тема 4. Вчення про ноосферу В.І. Вернадського

Ноосферний світогляд В.І. Вернадського. Поняття ноосфери як стану сучасного розвитку біосфери. Ноосферологія – наука про місце і роль людства у Всесвіті. Умови ноосферної організації процесів на Землі. Побудова ноосфери: техносфера, соціосфера, ідеосфера. Роль людини у Всесвіті. Ноосферний світогляд про форми розуму. Гармонійні відносини наукового знання, філософії і релігії. Закономірність переходу біосфери у ноосферу. Ноосферні ідеї сучасної освіти. Взаємозв'язок природи і економіки. Ноосферна модель розвитку екологічної економіки. Ноосферний підхід до сталого розвитку.

Тема 5. Екстерналії в екологічній економіці

Поняття та значення екстерналій. Негативні та позитивні екстерналії. Дія екстерналій. Типи споживчих благ. Типи екстерналій. Темпоральні екстерналії. Глобальні екстерналії. Міжсекторальні екстерналії. Міжрегіональні екстерналії. Локальні екстерналії. Врахування суспільних витрат. Парето-оптимальність. Теорема Коуза. Реальна ціна продукції та методи її визначення. Врахування зовнішніх і суспільних витрат у ціні. Оцінка суспільних витрат. Податки Пігу. Модель інтернаціоналізації зовнішніх ефектів. Провали ринку.

Тема 6. Методологічні засади еколого-економічного аналізу

Поняття та види еколого-економічного аналізу. Функції природного капіталу та їх врахування в еколого-економічному аналізі. Ефект та ефективність, способи їх визначення. Види еколого-економічного аналізу. Аналіз «витрати – вигоди». Врахування екологічного фактору при проведенні аналізу «витрати – вигоди». Дисконтування. Врахування екологічної складової при дисконтуванні. Метод «мінімізації витрат». Аналіз «витрати – результат». Критерії ефективності реалізації проекту. Сутність «тиранії» дисконтування та «ігнорування» майбутнього. Методика визначення ефективності капітальних вкладень.

Тема 7. Сталий розвиток як альтернативна модель розвитку суспільства

Передумови виникнення та сутність концепції сталого розвитку. Розподіл світового ВВП та соціальна несправедливість. Демографічні проблеми. Дитяча смертність у віці до 15 років. Динаміка та прогноз світового населення. Деградація довкілля. Форми деградації довкілля. Екологічна та економічна правда за Остіном Дахлом. Основні положення концепції сталого розвитку. Теорія сталого розвитку Германа Дейлі. Основні проблеми сталого розвитку. Екологічні умови та принципи

сталого розвитку. Екологічний слід. Біопродуктивність. Глобальні сценарії розвитку людства. Екологічні завдання тисячоліття до 2015 року. Поняття Глобального договору ООН. Екологічні принципи Глобального договору ООН. Міжнародні ініціативи.

Тема 8. Екологічна політика

Екологічна відповідальність – основа екологічної політики. Підходи до екологічної відповідальності. Право екологічної відповідальності. Форми еколого-правової відповідальності. Оцінка забруднювачем розміру збитку. Екологічне страхування. Механізм запобігання негативного впливу на навколишнє середовище. Аналіз та управління екологічним ризиком. Самострахування. Підходи до механізму страхового покриття. Екологічна експертиза та її види. Терміни проведення екологічної експертизи. Мотивація компаній до екологічної відповідальності. Екологічна бізнес-етика. Етична основа екологічної відповідальності. Моделі екологічного менеджменту. Пасивний екологічний менеджмент. Активний екологічний менеджмент. Орієнтири активного екологічного менеджменту.

Тема 9. Стратегія Державної екологічної політики України до 2020 року

Причини екологічних проблем в Україні. Основні засади національної екологічної політики. Мета і принципи національної екологічної політики. Інструменти реалізації екологічної політики. Стратегічні цілі екологічної політики України. Підвищення рівня суспільної екологічної свідомості. Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління. Досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища. Припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі. Етапи реалізації національної екополітики. Показники ефективності екологічної політики. Очікувані результати виконання стратегії.

Тема 10. Зелений офіс

Філософія сталого розвитку організації. Новий етап світосприйняття: можливості та загрози. Стратегії конкурентної боротьби Майкла Портера. Стратегія цінового лідерства (мінімізації витрат). Диференціація. Фокусування. Вигоди від врахування екологічних факторів. Сутність зеленого офісу та принципи його функціонування. Корпоративна соціальна відповідальність. Переваги зеленого офісу. Критерії оцінки ефективності зеленого офісу. Організація економного використання ресурсів, екологічних закупівель тощо. Досвід роботи зелених офісів в Україні.

Перелік рекомендованої літератури

1. Базилевич, Д. Вальтер, В. Хартманн, Купалова Г. та ін.. Глосарій зеленого бізнесу: українсько-німецько-російсько-англійський. - К.: Знання, 2010. – 518 с.
2. Гринів Л.С. Екологічна економіка: Навч. посіб. – Львів: «Магнолія 2006», 2010. – 360 с.

3. Екологічне підприємництво: Навч. посіб. /В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, В.М. Навроцький та ін.. – К.: Мета, 2001. – 191 с.
4. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: Підручник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 367 с.
5. Економічна теорія: Політекономія. Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – 7-ме вид., – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
6. Макроекономіка: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. (Класичний університетський підручник) – 4-те вид., – К.: Знання, 2008. – 743 с.
7. Історія економічних учень: Підручник у 2-х частинах (Класичний університетський підручник) - 3-те вид. / За ред. В.Д.Базилевича. – К.: Знання, 2005. – 567 с.
8. Costanza R. Ecological Economics: The Science and Management of Sustainability. Columbia University Press, New York. – 435 p.
9. Socio-economics. Toward a New Synthesis/ Amitai Etzioni, Paul R. Lawrence. – N. – Y. – London: M.E. Sharpe, 1991. – 339 p.
10. Cunningham W.P., Saigo B.W. Environmental science: a global concern. – 5th ed. – McGraw-Hill, Boston, 1999. – 650 p.
11. Heinrich D., Hergt M. Atlas de l'Ecologie. – La Pochotheque, 1993. – 284 p.
12. Turban T., Rainer R.K., Potter R. Introduction Information Technology. – J. Wiley & Sons, 2001. – 550 p.

2. СТРУКТУРА ІСПИТУ ТА МЕТОДИКА ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ

Комплексний підсумковий іспит складається з виконання завдань таких типів:

- письмова відповідь на теоретичні питання науково-аналітичного характеру, що дозволяє перевірити знання, що формують уміння, зазначені у паспорті освітньої програми «Екологічне підприємництво»;
- письмова тестова перевірка знань з комплексу дисциплін, що входять до програми комплексного підсумкового іспиту;
- письмове розв'язання ситуаційних або розрахунково-аналітичних задач з вище перелічених дисциплін, що дозволяє перевірити сформованість відповідних умінь та навичок магістра відповідної спеціалізації;
- виконання творчого завдання, що передбачає розгляд, аналіз та висновки щодо ситуації науково-дослідного або навчально-методичного характеру.

Кожен білет містить: одне теоретичне питання, 20 тестів, одну ситуаційну або розрахунково-аналітичну задачу, одне творче завдання науково-дослідного або навчально-методичного характеру. Оцінки за комплексний підсумковий іспит виставляються колегіально з урахуванням думки всіх членів ЕК

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Результати комплексного підсумкового іспиту визначаються оцінками за національною та 100-бальною шкалою й оголошуються після оформлення протоколів засідання екзаменаційної комісії в день складання іспиту або наступного дня (табл. 1). Оцінки, виставлені ЕК, не можуть бути оскаржені чи змінені.

Таблиця 1

Шкала відповідності 100-бальної та 5-бальної систем оцінювання

<i>Оцінка за 100-бальною шкалою</i>	<i>Оцінка за 5-бальною шкалою</i>
90- 100	Відмінно
75-89	Добре
60-74	Задовільно
0-59	Незадовільно

Оцінювання складових частин екзаменаційного білету здійснюється за критеріями, зазначеними в шкалі, наведеній в таблиці 2.

Таблиця 2

Критерії оцінювання відповідей магістрів
на структурні елементи екзаменаційного білету

<i>№</i>	<i>Структурні елементи екзаменаційного білету</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>	<i>Критерії виставлення балів</i>	<i>Кількість балів за відповідь</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1.	Теоретичне питання	20	Правильність постановки питання, аналіз необхідних взаємозв'язків, наведення посилань на провідних вчених, що займаються розробкою даної тематики, та широкого застосування категоріального апарату з проблеми, що досліджується. Продемонстровано творчий підхід до викладення програмного матеріалу і здатність до самостійної його оцінки.	16-20
			Неповне розкриття питання, неповний розгляд існуючих взаємозв'язків, мають місце труднощі з наведенням посилань на провідних вчених, що займаються даною проблемою, і проаналізувати їх основні наукові праці, обмежене використання категоріального апарату з досліджуваної проблеми. Мають місце неточності непринципового характеру при викладенні основних результатів, які не впливають на правильність подальшого ходу розкриття теоретичного питання.	11 - 15
			Розкриття змісту питання є несистемним, поверхневим, відсутній аналіз причинно-наслідкових зв'язків з даної проблеми з посиланням на наукові праці лише окремих вчених, що розробляють досліджувані питання, а також помилкове застосування категоріального апарату з аналізованої проблеми.	6 - 10

			Нерозуміння сутності питання та взаємозв'язків між процесами, що розглядаються, неспроможність вказати вчених, що займаються даною проблематикою, та провести аналіз їх наукових праць, а також демонструє незнання категоріального апарату з проблеми.	0 - 5
2.	Тестові завдання	15	Тести мають закритий характер. За правильну відповідь на тест зараховується 1,5 бали.	0 - 15
3.	Ситуаційне або розрахунково-аналітичне завдання	25	Комплексне, повне вирішення ситуаційного або розрахунково-аналітичного завдання. Матеріал викладено повно та послідовно, з правильним застосуванням категоріального апарату та обґрунтованими висновками, із широким застосуванням сучасних методів економічного аналізу, одержана правильна відповідь з обґрунтуванням усіх ключових моментів розв'язання. Чітко і логічно інтерпретовано результати розрахунків.	21-25
			Матеріал викладено досить повно, з застосуванням категоріального апарату. Наведена логічно правильна послідовність кроків розв'язання. Обґрунтовано всі ключові моменти розв'язання. Можливі 1-2 не грубі помилки або описки в обчисленнях, перетвореннях, які не впливають на правильність подальшого ходу розв'язання. Матеріал викладено чітко з широким застосуванням економіко-математичних методів щодо проблеми, яка досліджується. Висновки обмежені.	16-20
			Матеріал викладено нечітко з обмеженим застосуванням категоріального апарату, у правильній послідовності ходу розв'язання відсутні деякі етапи розв'язання. Ключові моменти розв'язання не обґрунтовано. Одержана відповідь неправильна або задача розв'язана неповністю. Матеріал викладено нечітко з обмеженим застосуванням економіко-математичних методів щодо проблеми, яка досліджується. Висновки відсутні.	11-15
			Матеріал викладено нечітко з обмеженим застосуванням категоріального апарату, у правильній послідовності ходу розв'язання відсутні деякі етапи розв'язання. Ключові моменти розв'язання не обґрунтовано. Одержана відповідь неправильна або задача розв'язана неповністю. Матеріал викладено нечітко з обмеженим застосуванням економіко-математичних методів щодо проблеми, яка досліджується. Висновки відсутні.	6-10
			Студент не приступив до розв'язання задачі або приступив до її розв'язання, але його записи не відповідають вказаним вище критеріям оцінювання. Матеріал не містить пояснень, розрахунки не правильні, висновки відсутні.	
			Здійснення глибокого аналізу та формулювання ґрунтовних висновків за науковою статтею з використанням відповідних педагогічних та	0 - 5

			методологічних принципів та прийомів дослідження. Продемонстровані високий рівень володіння науковою та фаховою мовами, знання закономірностей процесів пізнання та наукового дослідження.	
4.	Творче завдання	20	Здійснення логічно вірного аналізу та формулювання основних висновків за науковою статтею. Може бути визначений неповний спектр наукових проблем, запропоновані шляхи розв'язання є недостатньо виваженими і досконалими. Аргументація є логічною, але недостатньо повною. Запропоновано обмежений набір методичних прийомів викладання.	16-20
			Проведення логічно правильного процесу аналізу, але такого, що приводить до обмеженого формулювання визначених у статті наукових проблем, отримані висновки є неповними і невичерпними. Ключові моменти формування навчальної програми не обґрунтовано. Запропоновані методичні прийоми є недосконалими.	11-15
			Нерозуміння суті наукової проблеми, складність з аналізом. Знання методичних прийомів викладання не продемонстровано.	6-10
				0-5

ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО ПІДСУМКОВОГО ІСПИТУ

1. Реєстрація учасників комплексного підсумкового іспиту починається за 30 хвилин до його початку, запізнення є неприпустимими.

2. Студенти до початку іспиту мають надати секретарю Комісії залікову книжку.

3. Під час іспиту забороняється:

- використовувати будь-яку літературу, записи, мобільні телефони;
- підказувати, говорити, надавати консультації студентами один одному;
- консультуватися з членами екзаменаційної комісії;
- виходити з аудиторії з будь-якими робочими аркушами.

4. У разі недотримання перелічених вище вимог студент буде видалений з аудиторії без попередження й права продовження складання іспиту.

5. Неприпустимим є продовження роботи над завданням після оголошення про закінчення іспиту.